

ПРЕВОЗ НА ОПАСНИ ТОВАРИ С ЖП ТРАНСПОРТ

Николай Николов

nmnikolov@vtu.bg

**ВТУ „Тодор Каблешков”
гр. София 1574, ул. „Гео Милев” 158,
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: транспорт, безопасност, безопасност в жп транспорт, опасни товари.

Резюме: Докладът разглежда безопасността в правната регламентация на превоза на опасни товари жп транспорт. Определя системата за безопасност в жп транспорт. Въз основа на определението за опасни товари е очертана нормативна уредба при превоза им с железопътен транспорта.

УВОД

Безопасността се определя като състояние на функциониране на транспорта при което се осигурява неприкосновеност на живота и здравето на хората и се съхраняват материалните ценности, околната среда, транспортните средства и комуникациите, съгласно чл. 152-153 от Закона за железопътния транспорт, обн.ДВ, бр. 97 от 28.11.2000г., посл. изм и доп.[1] Безопасността се явява обективно състояние, свързано с отсъствието на заплахи, субективно възприемани от отделни лица или групи. [2]

Безопасността в железопътния транспорт се осигурява чрез прилагане на правила за безопасност и общоприложими изисквания за участниците в него, включително правилата, приети от управителя на железопътната инфраструктура. Системата за управление на безопасността в жп транспорт обхваща основно:

организационната структура на системата за управление на безопасността; вътрешните правила на службите и звената, отговорни за системата за управление на безопасността;

стратегията за развитие на безопасността;

анализа и оценката на нивото на риска на безопасността;

процедурите за разследване на железопътни произшествия;

контрола за функциониране на системата за управление на безопасността;

технологията за контрол по поддържането и експлоатацията на структурните подсистеми;

програми за обучението, квалификацията и компетентността на персонала;

контрола по спазването на нормативната уредба;

системата от общи цели, правила, критерии, методи, показатели, процедури и оценки за безопасност;

действията при бедствия, аварии.

1. ЦЕННИ ПРАТКИ И ТОВАРИ, ОБЩООПАСНИ СРЕДСТВА И ОПАСНИ ТОВАРИ

Железопътният транспорт се определя като „транспорт, извършващ превози на товари и пътници по специално устроен железен път” [3] и според Закона за железопътния транспорт е част от железопътната система, включваща техниката, инфраструктурата и дейностите за осигуряване на превозите [4]. Една част от транспортираните стоки се отличава със специфика, която крие риск за хората и природата и в нормативните документи се категоризират като опасни товари.

В Наредба № I – 121 от 24. 06. 2004 г. на министъра на вътрешните работи обн. ДВ., бр. 63 от 20.07.2004 г. се регламентира редът за организиране охраната при транспортиране на ценни пратки и товари. Посочват се условията и начините за организиране на охраната при транспортиране на ценни пратки и товари от търговци, извършващи дейност по чл. 5, ал. 1, т. 4 от Закона за частната охранителна дейност, обн. ДВ., бр. 15 февруари 2004г., изм. и доп. или физически и юридически лица, изградили звена за самоохрана. Охраната на ценни пратки и товари, се свежда до осъществяване на охранителни мероприятия по осигуряване защитата и недопускане на противоправни посягателства на пари, ценни книжа, благородни метали, произведения на изкуството и други ценности. Това се осъществява чрез въоръжена охрана; специален транспорт; надеждна връзка за комуникация; други технически, лични и помощни средства за защита.

С понятието „специални товари“ в чл. 44, ал.1.т.8 от Правилника за прилагане на Закона за министерството на вътрешните работи се характеризират различни по вид взривни, химически, радиоактивни и други вещества. То се използва във връзка с регламентиране на дейностите на Дирекция „Жандармерия“ при осъществяването, организирането и контролирането охраната на обекти, мероприятия и специални товари на територията на железопътната инфраструктура и в железопътния транспорт.

В съответствие със съдържанието и характеристиките на тази особена категория товари, определена в международните документи с общото название „опасни товари“, е необходимо да бъде осигурена съответната ефективна защита и охрана при превоза им с железопътен транспорт. Смятаме обаче, че трябва да се отчита и спецификата на отделните видове, включително чрез специфицирането им посредством други термини и понятия като вещества, предмети и материали. Класификацията на веществата и предметите по класове и шифри, както и определенията на групите „опасни товари“, е направено в Наредба № 46 от 30.11.2001г. за железопътен превоз на опасни товари, в съответствие с том II на RID, изисквания за страните при превоз на опасни товари между членуващи в COTIF, и том II на Приложение II на СМГС, изисквания при превоз на опасни товари между страните – членуващи в СМГС обн., ДВ, бр. 107 от 11.12 2001г., посл. изм. и доп.

2. ПРАВНА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ НА ПРЕВОЗА НА ОПАСНИ ТОВАРИ С ЖЕЛЕЗОПЪТНИЯ ТРАНСПОРТ

2.1. Международноправна регулация

Конвенцията за международни железопътни превози (COTIF), подписана на 9 май 1980 г. в Берн (Ратифицирана с Указ № 1439 на Държавния съвет, ДВ, бр. 46 от 1982 г.), в сила за Република България от 01.05.1985 г., има за цел да благоприятства и улеснява международното железопътно движение. В изпълнение на това тя установява правни режими по отношение на договорите за превоз на пътници и товари в пряко международно железопътно съобщение, включително допълнителни превози, използващи други превозни средства и съставляващи предмета на договор; договоите

за използване на подвижния състав като превозно средство в международно железопътно съобщение; договорите за използване на инфраструктурата в международно железопътно съобщение; превоза на опасни товари в международно железопътно съобщение и др.

Поради особената заплаха за живота на хората и екологичната сигурност, специален документ урежда превозите на радиоактивни товари. Конвенцията за физическа защита на ядрения материал регламентира нивата на физическа защита при международен превоз на ядрен материал, обн. ДВ. бр. 44 от 1987 г. Отделни правила, определени като единни, на Договора за международен железопътен превоз на товари (СИМ - Притурка В към Конвенцията) се прилагат при договори за железопътен превоз на товари срещу заплащане, когато мястото на приемането на товара за превоз и мястото, предвидено за доставянето, са разположени в различни държави – членки, независимо от седалището и националността на страните по договора за превоз.

Правилникът за международен железопътен превоз на опасни товари (RID) определя изискванията за международен железопътен превоз на опасни товари, изброени в Приложение към Притурка С към Конвенцията за международни железопътни превози (COTIF). Определени са опасните товари: забранени за международен превоз, тези разрешени за международен превоз, както и условията за превоза по отношение на класификацията; използване на опаковките, цистерните и процедурите за изпращане; изискванията, свързани с конструкцията, изпитването и одобряването на опаковките и цистерните и използването на транспортните средства.

Освен общовалидните международни документи, транспортирането на опасни товари са обект на регулиране и от органите на Европейския съюз. Например Директива 2008/68/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 септември 2008 г. относно вътрешния превоз на опасни товари, публ. ОВ на ЕС L 260/13 от 30.09.2008 г. определя правилата за автомобилния, железопътния и вътрешноводния превоз на опасни товари в рамките на държавите членки или между тях, включително и за дейностите по товарене и разтоварване, смяната на вида транспорт и спиранията, наложени от обстоятелствата на превоза.

Регламентите на ЕС включват също така и следните документи:

- Директива 96/35/ЕС на Съвета от 3 юни 1996 г. относно назначаването и професионалната квалификация на консултантите по безопасността на превозите на опасни товари с автомобилен, железопътен и вътрешноводен транспорт;
- Директива 2008/68/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 септември 2008 г. относно вътрешния сухоземен превоз на опасни товари (текст от значение за ЕИП);
- 2009/240/ЕС: Решение на Комисията от 4 март 2009, даващо право на страните-членки да приемат определени дерогации съгласно Директива 2008/68/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно вътрешния сухоземен превоз на опасни товари (нотифицирано под номер С (2009) 1327).

2.2. Вътрешноправна нормативна уредба

В изпълнение на международните актове и ръководни документи, в законодателството на България се прилагат закони и подзаконови нормативни актове, регламентиращи превоза и охраната на опасни товари в железопътния транспорт.

2.2.1. Законът за железопътния транспорт определя:

- условията и реда за изграждане, поддържане, развитие и използване на

железопътната инфраструктура;

- изискванията за достъп до инфраструктурата и основните правила за движение на влаковете;
- взаимоотношенията между превозвачи и клиенти при предоставяне на превозните услуги в съответствие с международните договори и споразумения, по които Република България е страна.

2.2.2. Законът за оръжията, боеприпасите, взривните вещества и пиротехническите изделия, обн. ДВ., бр. 73 от 17 Септември 2010 г., посл. изм. и доп., урежда условията и реда за:

- производство на оръжия, боеприпаси, взривни вещества и пиротехнически изделия;
- търговия с оръжия, боеприпаси, взривни вещества и пиротехнически изделия;
- придобиване, съхранение и употреба на взривни вещества и пиротехнически изделия и за придобиване, съхранение, носене и употреба на оръжия и боеприпаси за тях;
- транспортиране на взривни вещества, пиротехнически изделия и огнестрелни оръжия и боеприпаси както на територията на Р България, така и от и до територията на други държави членки;
- внос, износ и транзитен превоз през територията на Р България на взривни вещества, пиротехнически изделия, огнестрелни оръжия и боеприпаси и други.

2.2.3. Законът за безопасно използване на ядрената енергия, обн. ДВ., бр. 63 от 28 юни 2002 г., посл. изм. и доп. урежда обществените отношения, свързани с държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и с безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво, както и правата и задълженията на лицата, които осъществяват тези дейности, за осигуряване на ядрената безопасност, радиационната защита и физическата защита.

2.2.4. Законът за частната охранителна дейност урежда обществените отношения, свързани с:

- частната охранителна дейност, нейното административно регулиране и контрол;
- издаването на лиценз за извършване на охрана;
- регламентиране на правата и задълженията на лицата, извършващи частна охранителна дейност и на техните служители;
- взаимодействието с органите на МВР и контролът, осъществяван от тях, както и прилаганите административнонаказателни разпоредби.

В допълнение са разработени и действат няколко подзаконови актове:

- Наредба № 44 от 10.10.2001г. за превоз на товари с железопътен транспорт, издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн. ДВ., бр. 92 от 26 октомври 2001 г., определя условията и редът за извършване на железопътен превоз на товари, изискванията към превозните документи и редът за издаването им. Наредбата се прилага и за международните превози, доколкото не противоречи на международните договори за железопътен транспорт, по които Р България е страна.
- Наредба № 46 от 30.11.2001 г. за железопътен превоз на опасни товари, издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн. ДВ., бр. 107 от 11 Декември 2001 г.;
- Наредба № 53 от 25 Февруари 2003г, обн. ДВ., бр. 18 от 25 Февруари 2003г.

определя изискванията за комбинираните превози на опасни товари, които се извършват съгласно правилата на RID, Европейската спогодба за превоз на опасни

товари по шосе (ADR). От нея следва, че комбиниран превоз на товари е този, при който в транспортната верига се използват най – малко два вида транспорт.

- Наредба № 43 от 5 Октомври 2001г., издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн. ДВ., бр. 86 от 5 Октомври 2001 г., в сила от 1 Януари 2002 г., посл. изм. и доп. регламентира условията и реда за извършване на железопътен превоз на пътници, багажи и колетни пратки, изискванията към превозните документи и правилата за издаването им. В нея се разглеждат условията, при които не се допуска внасяне в пътническите вагони на: вещества и предмети, забранени за превоз по силата на нормативен акт; стоки за търговски цели; предмети, чието естество може да създаде неудобство за останалите пътници или да причини вреди; обемисти и крайно тежки предмети; опасни вещества и предмети като заредено оръжие, избухливи, запалителни и поддържащи горенето вещества, отровни, радиоактивни или корозионни вещества, зловонни и инфекциозни вещества и други.
- Наредба за осигуряване на физическата защита на ядрените съоръжения, ядрения материал и радиоактивните вещества, приета с ПМС № 224 от 2004 г., обн. ДВ., бр. 77 от 3 Септември 2004 г., определя условията и редът за осигуряване на физическата защита на ядрените съоръжения, ядрения материал и радиоактивните вещества при тяхното използване, съхраняване и превоз. С нея се регламентират общите изисквания за: -осигуряване на физическата защита – системата за физическа защита и персонала за осъществяването ѝ, както и използваните технически средства; осигуряването на физическата защита на ядрените съоръжения, ядрения материал и радиоактивните вещества при тяхното използване, съхраняване, погребване и превоз, включително с железопътен транспорт.

3. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА ПО ПРЕВОЗА НА ОПАСНИ ТОВАРИ

В съответствие с приетата практика, независимо от общите задължения, всяка страна си запазва правото да регламентира или да забрани влизането на опасни товари на нейна територия. Това е важно, защото понякога националните правила обикновено са по-тежки от общите. Специалните разпоредби относно превоза на опасни товари трябва да се докладват на Генералния секретар на Организацията на обединените нации, който нотифицира договарящите се страни, които не са подписали тези споразумения.

Държавите-членки могат да запазят националното си законодателство в областта на превоза на малки количества от определени опасни товари на тяхна територия. Всички предприятия, занимаващи се с транспорт и пренасяне на опасни товари с автомобилен, железопътен и вътрешноводен транспорт, са задължени да назначат консултанти по въпросите на безопасността, които трябва да преминават специално обучение и да положат изпит. За да се осигури достатъчно високо ниво на контрол върху изпълнението на изискванията и мерките за безопасност, държавите-членки извършват проверки за превозите на опасни товари, когато транспортните средства преминават през тяхната територия или когато влизат от трета страна.

4. ОСНОВНИ НАСОКИ НА ПОЛИТИКАТА ПРИ ЖЕЛЕЗОПЪТЕН ПРЕВОЗ НА ОПАСНИ ТОВАРИ

За повишаване на безопасността при превозването на опасни товари с железопътния транспорт, е необходимо да продължат усилията в следните направления:

- Установяване на национални стандарти за безопасност на нивото на международните стандарти, определени в Конвенцията COTIF;
- Постигане на целите на Лисабонската стратегия за устойчиво развитие, взимайки под внимание социалните, екологични и икономически аспекти на различните видове транспорт;
- Опростяване на приложението на предписанията и намаляване на бюрократичните и организационни пречки при превоза на опасни товари;
- Опростяване на процедурите и облекчаване работата на транспортните оператори;
- Съкращаване на разходите, свързани с превозите на опасни товари;
- Ускоряване на обработката и доставките до получателите;
- Увеличение на обемите на превозите с комбинирани технологии на превоза на опасни товари.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Превозите на опасни товари представлява значителен риск от инциденти. Затова постоянно трябва да се усъвършенстват мерките, които да гарантират, че те се извършват при възможно най-висока степен на безопасност. В условията на Европейския съюз това вече е регламентирано чрез периодични изменения и допълнения на законодателството, но процесът на глобализация изисква общите усилия на всички страни, които използват железопътен транспорт за вътрешни и международни превози.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Безопасност на транспорта в концепции Уилямс Гиддона, Л. Ф. Коженевски, науч. докл., сп. 'Механика транспорт комуникации', бр.3, 2014г., с.0-1
- [2]Тодорова М., Джалева А. и международен колектив, „За мениджърите в товарния автомобилен транспорт”, С., 2014, <http://www.know-in.eu/e-how.html>.
- [3] Подробно в § 1 на Допълнителни разпоредби в Закон за железопътния транспорт.
- [4] Транспортен енциклопедичен речник. УНСС, 1995г.
- [5] Уголовное право России, Обн. часть, под. ред А. И. Рароти, М. 2007., с. 490,,

TRANSPORT OF DANGEROUS GOODS BY RAIL

Nikolay Nikolov
nmnikolov@vtu.bg

***Todor Kableshkov University of Transport, 158 Geo Milev Steet., Sofia 1574,
 BULGARIA***

Key words: *transport, safety, safety of railway transport, dangerous goods.*

Abstract *The paper examines safety in the legal regulation of transportation of dangerous goods by rail. The rail freight safety system is defined. The regulations applied to hazardous freight by rail are outlined based on the legal definitions of dangerous goods.*